

AZ ANYASÁG VÉDELME.*

Írta: B.-SCHWIMMER RÓZSA.

A női munka mindnagyobb elterjedésével jár a kenyérkereseti munkával foglalkozó családok asszonyok számának minden országban statisztikailag kimutatott óriási emelkedése.

A természetes anyai funkciókat megnehezíti, sőt lehetetlenné teszi az a kettős megterhelés, mely ma a háztartás ellátásával a körébe eső gyermekgondozással és a kenyérkereseti munkával nehezedik az asszonyra. Magáért az asszonyért és a jövő generációk érdekében meg kell tehát védenünk az anyát terhének túlsúlya ellen. Világosan meg kell azonban különböztetnünk az anyaság természetes (fogamzás, szülés, szoptatás) és a szociális (gyermekápolás, nevelés házvezetés) funkciót. Az előbbieket erős bástyával kell körülvennünk emezeket a társadalmi fejlődés maga az anyáról mindjobban áthárítja a társadalomra. A konzervatívok az anya védelmét első sorban az anyaság szociális funkcióinak lehetővé tételével iparkodnak biztosítani, míg a fejlődés törvényeihez alkalmazkodók teljes erővel a természetes, a szó igazi értelmében vett nőies funkciók védelmét sürgetik.

Ebben az értelemben törekednünk kell egyrészt az anyaságot veszélyeztető anyagi gond kiküszöbölésére, megfelelő intézmények és biztosítás útján, másrészt a nem kívánt anyasággal járó lelki és testi bajok megelőzésére.

Míthogy az anya védelme nem öncél, azaz senkinek sem szándéka az anyát a gyermekre családra vagy fajra való tekintet nélkül csupán magamagáért külön védelemben részesíteni, a szükséges anyaságvédelmi intéz-

*Több oldalról hozzánk intézett kívánságra összefoglaló tájékoztatást közlünk az anyaság védelmének kérdéséről. Utalunk lapunk januári és márciusi rájának tárgyra vonatkozó cikkeire is.

menyek és intézkedések sem lehetnek függetlenül egymagukban állók.

Az anyával együtt a gyermeket is védjük és minden célszerű gyermekvédelem, akarva-akaratlanul az anyát is fokozottabb védelemben részesíti.

Az anyaságot édes-kevés törvényes intézkedés védi. Ezek a törvények pedig a kenyérkereseti munkával foglalkozó asszonyoknak csupán egy kis töredékére vonatkoznak. Mindössze az anyaságvédelemnek csirját ösmerhetjük fel bennök.

Az emberekből oly nehezen kiirtható véleménynek, hogy a nő kenyérkereseti munkája sajnálatos baj, melynek gyökeres kiküszöbölése kívánatos, vagy csupán alkalmi valami, amire nagyobb szükség esetén átmenetileg fanyalodik, köszönhetjük a női munka körül hozott furcsa intézkedéseknek egész sorát. Ezek közt az „anyaság védelme” címen alkotott mindazokat a törvényeket, amelyek olybá veszik a nő kenyérkeresetét, mintha azt az asszony, a család akár átmenetileg is nélkülözhetné.

Mással valóban nem magyarázhatjuk a munkásnő szülés, előtt azután hosszabb-rövidebb időre az eleső bér teljes pótlása nélkül, eltöltő törvényeket. A legtöbb kultúrállamban olyan törvénnyel találkozunk, amely a munkásnőnek biztosítja ugyan az anya és a gyermek szempontjából feltétlenül szükséges pihenési időt, csak hogy nem biztosítja egyúttal a megélhetéshez szükséges járulékot. Az ilyen törvényeket tehát nem ismerhetjük el az anyaság javát szolgálóknak.

Az első ilyen törvényt Svájcban alkották. A szövetségi tanács 1877. március 22-én hozott, népszavazással szentesített határozatával teljes 8 hétre tiltja el az asszonyt a munkától. E szünetelés lehetőleg 2 héttel a szülés előtt kezdődik és okvetlenül 8 hétig kell tartania. Míthogy azonban semmiféle anyagi ellenszolgáltatást nem biztosítanak a munkatiltalom által eleső bérért, a gazdasági szükség e törvény kijátszására kényszeríti az asszonyokat. A szigorú ellenőrzés kijátszására a tilalom alatti időben olyan gyárban keresnek munkát, ahol nem ismerik őket. Esetleg a gyári munkánál veszedelmesebb otthonmunkába fognak.

Ugyanilyen a helyzet Hollandiában, ahol az 1889. május 5-iki törvény 4 heti munkatiltalmat állapít meg, Belgiumban (1889. december 13-iki törvény: 4 hét), Portugáliában (1891. április 14-iki törvény: 4 hét), Angolországban (1891. augusztus 5-iki törvény: 4 hét), Norvégiában (1892. június 27-iki 6 hét, illetve orvosi engedéllyel 4 hét).

E teljesen értéktelen, sőt valósággal ártalmas törvényekkel szemben előnyös a Németbirodalom, Ausztria és Magyarország erre vonatkozó törvényhozása, bár egyik sem közelíti meg a gyakorlati élet szükségleteit. Németországban az 1883. június 15-iki törvény alapján maximum napi 1,50 márka pénzsegélyt, gyógyszer és orvosi kezelést kapott a biztosított, az 1892. április 10-iki novella óta azonban csakis pénzsegélyben részesül. Ausztriában ingyen gyógykezelés és gyógyszer mellett az átlagos napibér 60-75%-át kapja a biztosított.

A szülő munkásnőnek Magyarországon az 1891. április 14-iki törvény 4 héten át ingyen gyógykezelést, gyógyszert és a betegségek esetén fizetendő táppénzt biztosított. Haladását jelent az 1907. XIX. t-c. alapján 1908. február 1-én életbelépett szabályzat. Ez a gyermekágyi segélyt 6, illetve 8 hétre biztosítja: ez időn túlterjedő munkaképtelenség esetén pedig a rendes betegségek idejére járó táppénz és egyéb illetmény élvezetébe lép a tag. Szükség esetén tehát összesen 26-28 hétig húzhatja - 6, illetve 8 hétig gyermekágyi segély, 20 hétig pedig táppénz címen - az illető tag a járulékainak kiszámításánál alapul vett átlagos napibérosszeg felét. Az ilyen alapon kiszámított táppénz a tényleges napibér felénél kevesebbet, de többet is jelenthet. Mert ha a tag pl. a 4-6 koronás osztályhoz tartozik, tehát az átlag 5 korona felére: 2,50 korona táppénzre tart igényt, munkabérének még felét sem kapja, ha 5 koronánál magasabb a tényleges munkabére, míg viszont a felénél többet, ha munkabére 4-5 korona közt áll. Nálunk azonban nincsen munka tilalom, mint a többi említett államban. Nálunk a törvény megengedi, hogy a munkásnő a lebetegedés percéig munkába járjon - mindennapi eset - s lebetegedése után akár rögtön újból munkához lásson. Munkaszereződése érvényben maradásával pihenhet 6, illetve 8 hétig, ha akar és gazdasági helyzete megengedi, de ha a gyermekágyi segély nem elég a családi szaporulat folytán emelkedett szükségletek fedezésére, akkor a magyarországi munkásnő épúgy kénytelen ideje előtt a műhelybe visszatérni, mint a svájci és a többi megfelelő jövedelemmel nem egyensúlyozott munkatiltalommal éhhálra ítélt munkásnő.

E csonka törvények kétes előnyeit a betegsegélyző-biztosítás körébe nem tartozó kenyérkereseti munkával foglalkozó asszonyok nem élvezhetik. Az otthonmunkások a cselédek, a gazdasági munkásnők, a házi tanítónők stb. még e részleges biztosításban sem részesülnek.

Olaszország parlamentjében Rava miniszter 1905. május 27-én anyaságbiztosító törvényjavaslatot nyújtott be, amelynek elfogadása még csak most várható. A javaslat az 1902-iki olasz gyermek- és nőmunkavédelmi törvény alá eső munkásnők számára a törvényes 1 havi munkatiltalom idejére anyagi segélyt biztosít. Biztosításra kötelezi valamennyi 15-50 év közötti munkásnőt.

A járulék felét a munkaadó tartozik fizetni. Jelentős lépést ez a javaslat sem tesz, mert a német, osztrák és magyar érvényben levő biztosítási törvény mellett egyetlen előnye a munkásnők nagyobb körére való jogérvényesítése. Hézagai mellett feltűnő hátránya, hogy csak szülés után segélyezi az asszonyt, továbbá, hogy az állam által fizetendő 250.000 líra szubvención kívül az egész biztosítási teher az asszonyokat sújtja. Ez úgy gazdasági, mint etikai szempontból helytelen.

A felsorolt törvények mellett számos társadalmi intézmény szolgálja az anyaság védelmét, de a tényleges szükséglet mellett oly parányi kört ölel fel munkásságuk, hogy csupán elvi jelentőségük eshetik a latba.

A törvényes intézkedések és a főleg Németországban, Franciaországban, Olaszországban és Hollandiában fenntartott társadalmi intézmények közös hibája a probléma egyetemes átfogásának hiánya. Mindegyik az anyavédelemnek csupán egy-egy kellékét nyújtja; olyan helyzetet teremtenek, mint a sorsjáték, amelynek nyereségeire mindenki igényt tarthat, de a véletlen csak egyeseknek nyújt kisebb-nagyobb nyereményt.

Itt ott találunk valamelyes gyermekágyi segélyt nyújtó kölcsönös anyasági biztosító intézeteket, szegény anyák lebetegedésére berendezett menhelyeket, (ezek közül némelyek csak törvényes anyáknak nyújtanak menedéket, mások a törvénytelenek közül csak az „először bukkotaknak”. Vannak egyetek természetbeni kölcsönök és ajándékok - ágynemű, gyermekféhémemű, zsidó rituális eledel, stb. - nyújtására. „Hauspflege” egyetek az asszony házi munkájának elvégzésére helyettessé bocsájtanak rendelkezésre Ezek a részben tisztán jótékonsági egyesületek a nagy tömegre nézve teljesen értéktelenek.

Amíg önkéntes jóakarattól függ a nyújtandó segítség, amíg véletlen határozza meg: mivel tölti meg egy-egy társadalmi egyesület anyavédelmi programját, addig hiábavaló erő- és pénzpocsékolás az anyavédelem jegyében végzett munka. Előrehaladottabb országokban már okulnak a múlt eredménytelenségein, míg Magyarországon most készülnek a máshol már rossznak, vagy legalább is hiábavalónak bizonyult társadalmi intézményeket létesíteni.

Németországból indult ki a mozgalom, amely a probléma egyetemes megoldását keresi és elvben jórészt meg is találta. A mozgalom az utolsó években nemzetközi lett és ma minden kulturáltamban a legkülönbözőbb érdekköröket foglalkoztatja

A kérdés irodalmi feldolgozása Olaszországból indult ki. Prof. Paolina Schiff* az Irodalmi kezdeményező, őt a belga Louis Frank „L'assurance maternelle” című nagyobb munkájával követi. Évekig e több nyelvre lefordított Frank-féle könyvre alapítják a mozgalmat, amely így helytelen irányba is telerődött. A legutolsó években azonban végre nagy önálló irodalma támadt a kérdésnek. Az eddig megjelent terjedelmes irodalom meglepően mutatja, hogy a káoszról tulajdonképpen még mindig nem bontakozott ki a probléma egysége. De önálló elemei sem jegecesedtek ki határozott körvonalakban.

Nálunk újabban a társadalom látszólag élén-

Instrizione di una cassa d'assicurazione per la maternita, Milano, 1895.

kebben foglalkozik a kérdéssel. Amikor Forth Henrietta, az ismert német szocialista író és agitátor a Feministák Egyesületében előadást tartott a kérdéstről, nemcsak a természet megtöltő közönség vett élénk részt a vitában, hanem az egész magyar sajtó heteken át visszhangzót az anyaságvédelem problémájának tárgyalásától. Anyaságvédelmi egyesületek alakítását egyszerre három oldalról is hirdetik. Az embaras de richesse a kínálózó lady patronessek kényelmetlen sokaságával magyarázható. Ez az alapítási buzgalom tehát kétes értékű.

A külföldön napvilágot látott törvényjavaslatok közül legjobb a „Verband fortschrittlicher Frauenvereine” által a német birodalmi gyűlés elé 1905-ben és a „Bund für Mutterschutz” által 1907. június havában terjesztett, részletesen kidolgozott javaslat.

Magyarországra nézve azonban ezek sem alkalmazhatók. Nem mintha az anyaság védelmére vonatkozólag más okok és belátások vezethetnének bennünket, mint a franciákat, olaszokat vagy németeket. Csakhogy nálunk bizonyos tekintetben teljesen kész alap kínálkozik az anyaságvédelem intézményének továbbépítésére.

Az anyaságvédelem főcsoportjai: a szülés előtt, alatt és után szükséges pihenési idő anyagi biztosítása és az egyéb jogi, etikai és társadalmi követelések

Az első csoportnak a betegségleyezési törvényünkön kell felépülni. Ki kell bővíteni a biztosításra kötelezettek körét, az összes évi 3000 koronán alul kereső nők biztosítási kötelezettségével. Önkéntes biztosításnak tág tér nyitandó. A fizetendő gyermekágyi segélyt legalább is a rendes munkabér teljes összegére kell felelteni. A munkatiltalommal kötelező pihenési idő pedig a szülés előtti 2 hétre is kiterjedjen.

Ha a betegségleyezés keretében megoldandó anyasági biztosítás terhelt valamennyi biztosítottra szétosztjuk, különböző alapon megejtett számítások szerint a járulékok nem emelkednek elviselhetetlen tehette akkor, ha az állam a gyermekvédelmi kiadásaihoz hasonló állami hozzájárulással viszi keresztül a biztosítást.

A külföldi számítások ijesztő arányai nem rémíthetnek bennünket. Azok mind „szoptatási premiiakkal” terhelik költségvetésüket, ami nálunk felesleges, mert gyermekvédelmi törvényünk sokkal messzebbmenő mértékben nyújt, – ha más néven is – szoptatási segélyt, mint ahogy más országokban az érdekeltek eddig még csak követelik.

A lobbi követelés közül legkönnyebben megoldhatók a gyermekvédelmi intézménnyel kapcsolatosan megvalósíthatók.

Ha az állami gyermekmenhelyeket a szülés előtti időre szükséges intézményekkel bővítjük ki, egy kész orvosi és adminisztratív organizációt használunk ki. Igaz, hogy a gyermekmenhelyek személyzete nem élvez szinекurákat, az új munkakör pedig nagy terheket róna rá, de a személyzet szaporítása korántsem olyan költséges, mint ha a külföldi minták szerint külön Mütterheimeket szerveznének, teljesen külön adminisztrációval. Az anyák szülés utáni felvételére a menhelyek amúgy is berendeztek. A gyermekvédelmi törvényünk által gyakorolt anyaságvédelem ugyanis a gyermek születésének percétől kezdődik. Csak a már megszületett gyermek érdekében védi az anyát.

A szülés előtti védelem hiányát pedig nemcsak az anya, hanem a gyermek is sínyli. Az anyaságvédelemnek ez a része elengedhetetlen kiegészítése állami gyermekvédelmünknek. A menhelyek munkásságáról szóló jelentések gyermekhalálzási statisztikája mellett is találunk erre célzó megjegyzéseket.*

A szülés utáni segélyről gondoskodik az 1901: VIII. és XXI. gyermekvédelmi törvény. Szabályzatának 29. §. szerint:

„Ha a gyermek életérdeke megkívánja, hogy édes anyja a szoptatás egész időszakában maga szoptassa és ha a gyermeknek intézetben kívül való elhelyezését a gyermek egészségi állapota megengedi: az igazgató-főorvos a gyermeket a szoptatás időszakának s az ezt követő egy hónapnak tartamára a telepen kivételesen édes anyjával együtt helyezi el arra alkalmas családnál. Ez esetben a tartásdíjat az anya élelmezéséért kell fizetni”.

A paragrafus súlyos hibája a feltételes alkalmazás, mert nem lehet kétség, hogy minden gyermeknek létérdeke, hogy szoptatásra képes anyja maga táplálja. De másrészt ez a megoldási mód nem alkalmas olyan munkásnők számára, akik 10-12 havi szoptatási szünet alatt kenyérkereseti munkájuk helyét elvesztenék. Másrészt a nem szakmunkás – cseléd, napszámos – asszonyra nézve sem előnyös, ha ilyen hosszú időre foglalkozás nélkül marad. A szabályzatban említett szakmunkára képesítő intézmények pedig még nem léteznek. Az anya és a gyermek együttes érdekének legjobban megfelel a szabályzat 28. §-ában megállapított lehetőség:

„Az igazgató-főorvos a menhely kötelékébe felvett gyermeket a szoptatás időszakának és az ezt követő egy hónapnak tartamára édes anyjának gondozásába adja, ha ezt a gyermek érdeke javasolja. Az édes anya – gyermek-tartás címén – megfelelő segélyezésben részesül, mely nem lehet nagyobb, mint a rendszeren fizetett gyermek-tartásdíj háromnegyed része. (A rendszer tartásdíj 14 korosa.) A segélyezés mértékét az igazgató-főorvos állapítja meg.

A jelentés szerint 1904-ben 5351 csecsemő közül 430-at helyeztek el az anyánál, 1271-et az anyával együtt; 1905-ben 5656 csecsemő közül 481-et helyeztek el az anyánál, 1323-at az anyával együtt.

E számok kicsinyek az anyaságvédelem szükségletei szempontjából, de gyakorlati illusztrációk a gyermek- és az anyaságvédelem elválaszthatatlanságáról.

A szervezendő anyamenhelyek pompás mintát talál-

* A 218 elhalt gyermek közül 126 házasságon kívül született. Ennek nemcsak társadalom-etikai, de nagy szociális jelentősége is van s nagy befolyással van az így született gyermekek sorsára.

Ily körülmények közt nem lehet szó az anyák védelméről a terhesség folyamán, pedig a teherben lévő nő védelme a születendő gyermek védelme, mert az ilyen nők nagy része nehéz munkával tartja fenn magát terhességének legelőrehaladottabb idejéig. A terhesség utolsó idejében megkeresettségük csökken ezért nélkülöznek, nyomorognak. Anyaságuknak „szégyene” s egyéb szociális okok a magzatelhajtás megkísérlésére ösztönzi nagy részüket. Mindezt a születendő gyermek is megsínyli, fejlődése gátolt, ellenállóképessége csökken. A szülés és a betegágy idejét sem töltik kedvező körülmények közt, úgy hogy a menhelybe korán került anyák jelentékeny része elcsigázva, rosszal táplálva, elgyöngülve kerül élénk, apadt szoptatóképességgel, elhanyagolt emlékekkel, számosnál a méh visszafejlődése sem ment végbe s ezért méhvézése is van”. Jelentés az áll. gyermekmenhelyek 1905. évi munkásságáról. A nagyváradi igazgató jelentéséből. Budapest, 1907.

hatnak a berlin-schönebergi Mütterheimban. Az állami anyamenhelyeket községenként szervezendő Hauspflege intézményekkel kellene kiegészíteni, hogy a házas asszonyok is háztartási gondok nélkül pihenhetnének szülés előtt 2-3 hétig és szülés után legalább 6 hétig.

Amint általánosodik a betegek kórházi ápolása előnyének elismerése, úgy népszerűsíthető volna a menhelyekben való lebetegedés. Ez nemcsak a gyermekhalandóságot csökkentené, hanem gátat vethetne az anyák gyermekágyi lázban való elpusztulásának, amely nálunk Semmelweiss hazájában, még mindig óriási arányú Népetgyilkoló bábaügyünk is gyökeresen változnék, ha a butaság és babona ezernyi áldozatait kivonhatnák műveletlen bábáink hatalmi köre alól.

Óriási tehertől szabadulhatna a gyermekvédelmi intézmény, ha az országszerte kellően megszervezett napközi otthonok megadnák az anyáknak a házon kívüli kenyérkereseti munkának a gyermek veszélyeztetése nélküli lehetőségét. Az anyaság szocializálható munkáinak mielőbbi társadalmosítása nagy mértékben csökkentheti az állami gyermekvédelem terheit.

Mindez azonban részlet: színfoltok, amelyek csak akkor adják majd a teljes kép benyomását, ha az egyes részletek közt tátongó űrt áthidaljuk, ha az intézményes védelmi biztosítékokat az anyaság igazi megvédéséhez szükséges olyan jogi reformokkal is összekötjük, amelyek az anyaság kevésbé farizeus értékelésére vezetnek. Értem a törvénytelen anyának és gyermekének a törvényessel való egyenjogúsítását, ami korántsem olyan távollebegő lehetőség, mint ahogy a nyárspolgárok hiszik. Ahol a nők megfelelő befolyáshoz jutnak, ott ez a követelés rögtön napirendre kerül. Látjuk ezt újabban a finn példán. Finnországban most fekszik a 19 nő-képviselő erre vonatkozó törvényjavaslata a parlament előtt. Ezek az asszonyok, bár 5 konzervatív van 7 szocialista és 7 liberális mellett, teljesen megegyeznek ebben a követelésben, amelynek égető szükségességét tényleg elsősorban a nő érzi.

Az anyaságvédelemnek igen fontos eszköze továbbá a fajnemesítésre nem alkalmas egyének (átörökölhető betegségekben szenvedők, stb.) szaporodásának törvényes megakadályozása, a fajnemesítés tehetségeit megállapító tudományos elvek szerint

Mindazoknál az intézményeknél, amelyeket a törvényhozás és társadalom az anyaságvédelem javára szervez, szemmel kell tartani azt a tényt, hogy ez a védelem – mint az éremnek két fele – teljesen elválaszthatlan a gyermek védelmétől.

A gyermek a jövő férfiai és nője, így az anyaságvédelem a jövő generációk erősítését, nemesítését jelenti.